

**ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE
DISPARIȚIE, DISOLUȚIE, REFORMĂ ȘI
REVOLUȚIE****Carmen Cornelia Balan**

Este evident că veacul al XX-lea, ultimul din “*mileniul țărănesc*” a declanșat în comunitatea rurală o serie de prefaceri structurale care au afectat, și afectează încă, până în cele mai intime mecanisme, socialul și culturalul. Faptele de cultură populară din realitatea etnofolclorică contemporană nu se mai înfățișează și nu se pot înfățișa în același chip ca la început de veac și nici măcar ca în urmă cu patru, cinci decenii; nu mai prezintă aceleași caracteristici și nu mai au aceleași funcții ca în vechime.

Locuitorul satului a fost de totdeauna captivat de noile registre stilistice care își croiesc drum dinspre oraș și le-a răspuns printr-un nou registru de semne reprezentând individualizarea sa culturală în raporturile sociale instituite de mersul vremurilor. În cadrele tradiționale de manifestare a culturii populare, existența

Însăși, performarea/receptarea în mediul dat, erau condiții suficiente și criterii sigure ale autenticului. Când ritmul schimbărilor s-a accentuat, fireasca și benefica alianță dintre tradiție și modernitate, coexistența semnelor culturale furnizate de epoci evolutive diferite nu s-au mai putut realiza, etape normale de înțelegere și asimilare au fost sărite, tradiția - nevoită să facă față asaltului unor principii de modernitate nediscernute - de cele mai multe ori cedează până la dispariție și astfel, emanciparea comunității țărănești apare ca un fapt artificial.

Modernizarea “atacă” toate tradițiile uneori frontal, deoarece i se opun, “îi stau în cale”, altelei doar parțial, însă reacția culturilor locale este întotdeauna originală și mult mai variată decât se crede în mod obișnuit. Mentalitățile de grup variate, normele și valorile diferite, cutumele locale, relațiile informale specifice, la care se adaugă o serie de alți factori – economici, demografici, istorici, geografici – asigură condiția de creștere originală a istoriei:

- Situațiile extreme (în care culturile locale dispar complet sau dimpotrivă se sustrag influențelor modernizatoare, conservându-se, devenind veritabile “enclave ale trecutului”, “izolate culturale”) sunt relativ rar întâlnite.

- În cele mai multe cazuri, “modernizarea” rămâne parțială atât pe ansamblu cât și în cadrul fiecărei serii formale înregistrându-se “hibridi culturali”⁴. Unii din ei sunt deosebit de puternici și cu o capacitate de difuziune remarcabilă, certe puncte de plecare în constituirea unei noi culturi și respectiv a unor noi tradiții pe care noii agenți ai modernizării vor continua să le

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE, REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

modeleze și să le dezvolte, dar marcând uneori și conștientizarea propriei tradiții ca pe o variantă, din cele multe existente în lumea de azi, și respectând-o pentru valoarea ei de identificare națională și pentru calitatea ei. Se înțelege desigur că nu toți acești hibridi culturali vor rezista la proba istoriei; din masa cazurilor particulare se triază viitorul care, prin dezvoltare organică, va conduce la o nouă epocă de relativă stabilitate culturală.

- În paralel cu producerea hibridilor culturali, se reiau în forme și condiții diferite, procese culturale vizibile la nivel mondial și național foarte diferite ca forță și valoare, dar și tradiții în grade diferite de stabilitate și forță.

Transformările în toate planurile, inclusiv cultural sau mai degrabă cultural, sunt mai subtile decât oricare altele și se petrec practic într-o formă specifică la nivelul fiecărei comunități. Pătrunderea în intimitatea "*mecanismului transformărilor*" este de neconceput fără cunoașterea temeinică a caracteristicilor sale "*constructive*" și "*funcționale*", adică fără examinarea amănunțită a elementelor constitutive, precum și fără descifrarea locului și rolului fiecăruia, a modalităților în care trebuie să se îmbine pentru a asigura acestui "*mecanism*" social un mers optim. Modalitățile de a le aborda, strategiile de intervenție culturală reprezintă o problemă care solicită încă un înalt efort de gândire și creație în sfera decizională a funcțiilor sociale ale sociologiei, a raporturilor sale cu practica socială, politică și cultural-educatională. Din această perspectivă, perioada interbelică are valoare de simbol și putere de exemplu:

conștientizând “*comanda socială*”, sociologia promovată de “*școala Gusti*” era în același timp “*sociologie cogitans*” și “*sociologie militans*”, adică “*cunoaștere și acțiune în folosul națiunii*”.

Cu speranța că nu fi voi fi acuzată de partizanat patetic, pentru a demonstra acuratețea analizelor realizate de școala interbelică de sociologie și viabilitatea modelului său de “*pedagogie națională*”, voi face referiri îndeosebi singura lucrare de gen elaborată în perioada dintre cele două războaie mondiale: ***Monografia comunei Naidăș. Analiză sociologică cu privire la literatură, muzică, port și obiceiuri***ⁱⁱ, manuscris aflat în fondul Muzeului Județean Reșița, ce valorifică date rezultate din ultima din campaniile monografice ale Institutului Social Banat Crișana. În majoritatea rapoartelor de cercetare, echipa monografică izbutește să pună în lumină constatări esențiale privind caracteristicile culturii populare ca “*expresie a psiheiei adevărate a poporului român*” și chiar mecanisme ale dezintegrării ei.

Manuscrisele structurează un tablou social și cultural critic, adesea crud, construit cu migală și cu răspundere față de realitatea cercetată; atragând atenția asupra pericolului pierderii patrimoniului cultural național, soluțiile propuse pentru “*salvarea de la pieire*” vizează mai întâi legislativul, economicul și abia apoi culturalul.

În spiritul pragmatic al membrilor Institutului Social Banat Crișana, am considerat că recuperarea culturală și sociologică a acestei monografii nu ar viza

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE,
REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

atât o “*restituire*” a materialului care din motive obiective nu a văzut niciodată lumina tiparului, cât, mai ales, o continuare a sa prin practica cercetării sociologice în 1982 și 1996ⁱⁱⁱ.

Prin prezentarea orizontului sătesc din 1942 aflat sub “*impactul modernizării*” în raport cu situația satului de la începutul de veac, am creat o bază de analiză și un context previzional pentru următoarele cercetări.

În felul acesta se desprinde de la sine, prin comparație cu datele din 1982, “*valoarea*” orizontului sătesc socialist care, în principal prin natura economiei sale colectiviste, a sporit tensiunile obligând localitatea la o disperată “*încercare de supraviețuire*”. Printr-o nouă și dublă comparație (satul tradițional/satul de la 1942 și apoi satul din 1982/1996), satul zilelelor noastre, aflat într-o adevărată criză existențială, “în căutarea identității”, își definește caracteristicile.

Semnificația insistenței noastre asupra seriilor formale ale culturii populare în diferite perioade de timp, a unor fenomene ca cele privind coexistența valorilor, se bazează pe convingerea că a studia cultura populară nu înseamnă numai a sesiza ceea ce este “*autentic*” sau “*comun*” – statistic reprezentativ- ci și a ceea ce este realitatea etnofolclorică determinată de cadrul ei spațio-temporal (satul) pentru că din aceasta se poate desprinde de fapt esența evoluției istorice ireductibilă la scheme oricât de sofisticate și oricât de elaborate logic ar fi ele.

Din comparația acestor orizonturi sătești se pot distinge, alături de restrângerea cantitativă și calitativă a seriilor formale ale culturii populare și elemente de progres, de noutate ale structurilor sătești de la un moment sau altul, precum și elemente de diversificare pe orizontală. Fiecare din cele trei serii de cercetări relevă un peisaj cultural bogat, surprinzător de nuanțat și imposibil de cunoscut pe cale speculativă. Prin extensie, putem aprecia că, în fiecare localitate, patrimoniul viu al culturii populare se cere redefinit pentru a-i stabili strategiile de gestionare și dezvoltare în cadrul unor politici culturale specifice “*comanda socială*”.

La începutul secolului, Banatul prezenta una din cele mai evolute forme de relație dintre tradiție și modernitate în civilizația țărănească -sinteza organică timpurie (integrarea organică a tradiției cu modernitatea nu a fost specifică numai Banatului, dar aici s-a ajuns la formele cele mai evolute).

Încă din cel de-al doilea deceniu însă, echilibrul stabilit între tradiție și modernizare se sparge și în satul bănățean care acumulează în istoria sa structuri sociale și culturale de o mare diversitate, structuri care, într-un fel sau altul, au fost aduse în contemporaneitatea lui.

Din datele celor trei serii de cercetări am putut reconstitui mecanismul procesului extrem de complex prin care s-a produs depărtarea de valorile tradiționale:

1. Primele decenii ale secolului nostru, considerate a fi decenii recuperatorii pentru etape de

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE,
REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

cultură și civilizație sublimate anterior prin presiunea conjuncturilor istorico-politice, au determinat apariția circuitelor intense de mesaje între sat și oraș. Soluția istorică a sintezei culturale organice nu se mai putea aplica: țăranul este captivat de “*noul*” ce i se revelează și care își croiește drum de la oraș spre sat pe fondul unei bunăstări evidente, iar bunăstarea solicită un nou registru de semne pentru individualizarea sa în raporturile sociale instituite de mersul vremurilor.

Întâiul semn de alterare a echilibrului social pe care se sprijinea comunitatea rurală tradițională este semnificat de amestecul de scopuri și finalități al celor două lumi - satul și orașul - denumite de Mircea Vulcănescu, “*lumi paralele*”.

Nu insistăm asupra imaginii furnizate de acest amestec în rapoartele monografice interbelice. E destul să amintim tonul aproape diatribic pe care-l folosește H.H.Stahl în 1934 când prezintă acest prim asalt agresiv asupra fondului de semne culturale păstrate în comunitățile închise de tip rural: “*Nu numai unde vin cu drum de fier ci mai ales unde vin școala, armata, partidele politice și piața ieftină și proastă a orașului se ofilește și moare țărănia. Ceea ce îi ia locul este o copie a mahalalei mitocănești care se întinde ca o lepră pe obrazul țării*”^{iv}.

La rândul său, Cornel Grofșorean, prin a cărei strădanie s-a înființat și a ființat Institutul Social Banat Crișana, încercând o concluzie pentru întregul material rezultat din campania monografică din 1942 realiza o imagine plastică a ceea ce reprezenta “*primul asalt al modernismului*” asupra comunității sătești din Naidăș:

“Când este vorba de lux, exhibiționism, vanitate și emulație, țăranul «modern» pierde noțiunea utilului și practicului și se degradează la o simplă maimuțarie, lipsită de originalitate și de gust”. Însemnările sale se încheie cu o întrebare retorică plină de ironie: “Să fie oare acesta un câștig cultural? Ce Dumnezeu! Suntem un popor apusean, cu civilizație modernă: folosim perie de dinți și scobitori...”.

Toate rapoartele de cercetare rezultate în urma campaniilor monografice interbelice ale ISBC atestă cu claritate că “în satul bănățean s-a găsit lupta deschisă între civilizația adusă și cultura lui, adică viața lui sufletească și intelectuală”^v.

Urmărind trecerea de la comunitatea sătească la comunitatea nominală în lucrarea “*Prefaceri socioumane în România secolului XX*”, am prezentat și analizat procesele sociale care o însoțesc și anume:

- încetinirea sau oprirea evoluției comunităților în limite tradiționale,
- străinarea demografică,
- străinarea reciprocă a grupurilor care compun comunitatea,
- uitarea tradițiilor și decăderea vechilor obiceiuri,
- amestecul noului cu vechiul,
- distanțarea generațiilor,
- apariția unor noi modele culturale extracomunitare venite din afara satului și diferind mult de vechile sale valori^{vi}.

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE, REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

2. Al doilea asalt al modernismului asupra culturii populare tradiționale a început în primii ani ai deceniului cinci. El a fost cu atât mai nimicitor cu cât a beneficiat de energii programatice întrucât schimbările sociale distrugau tocmai factorul intim de coeziune – proprietatea particulară.

În 1942, echipierii ISBC apreciau că, după Unire, proprietatea și munca în gospodăria proprie l-au "*în rădăcinat*" pe țăranul năidășan. Adăugându-se consecințelor "*naturale*" ale modernizării, fenomenele și procesele socio-economice și politice postbelice - paternalismul statal, dictatura asupra nevoilor, economia socialistă cu naturalizarea proceselor productive, imperiul birocrăției și suprimarea concurenței în stabilirea prețurilor, impunerea prin constrângere și violență a unor procese sociale de anvergură precum naționalizarea și cooperativizarea - l-au "*de rădăcinat*" din nou:

- Prin instituirea obligativității cotelor în produse pentru micii proprietari agricoli, sentimentul proprietății^{vii} a fost afectat în mod direct; componentele introspective și cognitive ale sentimentului primordial slăbesc, se extenuază, lăsând loc resemnării fataliste. Clasa micilor proprietari agricoli, adevărat purtătoare a culturii populare tradiționale, intră în zona dizgrației letale.

- Prin declanșarea procesului de cooperativizare a proprietăților țărănești a fost afectat simțul proprietății. Gospodăriile țărănești s-au redus la perimetre care nu mai

justificau în plan psihologic simțul proprietății ci doar același simț al supraviețuirii de care am mai pomenit.

- Odată cu marea migrație a forței de muncă de la sat spre oraș se afectează decisiv instinctul de proprietate.

Lipsit de cele trei componente psihologice ale responsabilității sociale (sentimentul, sensul și instinctul proprietății), țăranul își pierde identitatea, locul său într-un univers mitico-simbolico-religios pe care și l-a creat în timp printr-o intensă relație cu natura și implicit cu pământul, expresia materială a rațiunii sale de a fi; se orientează cu disperare spre locuință și noile însemne ale “valorii sociale”.

Devenit simbriaș la stat și, în scurt timp, printr-un sistem investiționar subversiv, debitor al acestuia, țăranul pierde sentimentul ceremonial al existenței sale și odată cu acesta sentimentul moralității mito-simbolice pe care fusese întemeiată comunitatea tradițională^{viii}. Cu alte cuvinte imunitatea întreținută de rigorile tradiției dispare lăsând loc liber oricăror influențe. Comunitatea se sparge pierzând vocația eternității și lăsându-se în voia aleatorului.

Am separat aceste etape din rațiuni demonstrative. Ele însă s-au petrecut adesea simultan, iar minarea conștiinței țărănești prin distorsionarea principiului său activ - proprietatea - a avut ca efect cumulat permeabilizarea universului social spiritual al satului la influențele dizarmonice exterioare permeabilizare favorizată tocmai de atenuarea capacității de electivitate a țăranului între elementele de care se folosea pentru a-și construi civilizația proprie.

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE,
REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

3. După 1990, precaritatea materială, lipsa certitudinii în privința recâștigării proprietății reflectată și la Naidăș printr-o agresivitate demolatoare față de bunurile patrimoniale ale fostului CAP și SMA, o nefirească și uneori fără măsură cupiditate dublată de un nou semnal al asocializării semnat de impropria tendință de a aștepta un soi de ajutor mistic din partea oricui, numai din partea propriei ființe nu, lipsa de protecție în fața meandrelor legislative, face din țăran *“un atom dumnezeiesc, un eon eliberat în hazardul cunoașterii infernului”*, *“o ființă tumulară”*^{ix}.

Tranziția devine mai degrabă o întoarcere în trecut (cel curmat de *“paranteza comunistă”*) decât un mers înainte, justificarea acestei restaurații fiind o exaltare idilică sau cinică, a țăranului român și a relației sale mistice cu pământul.

Așa cum arăta Vintilă Mihăilescu *“Două iluzii înfrățite au afectat imaginea de început asupra agriculturii și, mai larg, asupra lumii rurale: a) faptul că privatizarea (în speță revenirea pământurilor în proprietate privată) constituie un act de dreptate socială care va produce de la sine o revenire a lumii rurale pe făgașul normal și b) faptul că, prin aceasta țăranul român va renaște din nou precum Anteu în contact cu pământul sacru”*^x.

În noul context economico-social, beneficiarii legii funciare sunt puși în situația să-și elaboreze singuri *“modele de producție”*, să dezvolte strategii individuale și de grup de utilizare sui generis a unei oferte sociale anemice și slab structurate. *“Reîmproprietăriții”* și *“dezrădăcinații”* reîntorși în sat după 1989 nu acționează

ca transportori ai unui model de civilizație – fie el urban sau rural - ci ca indivizi preocupați de supraviețuire, având ca stare de mentalitate psihologică derizoriul, refuzul integrării în comunitatea sătească în care s-au întors exprimându-se prin absența respectului pentru tradițiile locale cărora nu le sunt contraopuse tradițiile urbane. Efectul este conflictual și are ca semnificant brizarea comuni-tății țărănești. Modelele de tip tradițional sunt încă o dată anulate, iar dezorientarea comportamentală se generalizează.

Această formă de manifestare nu este nouă: “În epoca de tranziție în care ne aflăm fiindcă toate tiparele de activitate, de cugetare și de simțire s-au topit, ne găsim într-o atmosferă psihologică și socială plină de anarhie, foarte complexă, haotică” scria în 1907, Dumitru Drăghicescu sesizând chiar posibilitatea apariției unor fenomene de “*ipohondrie sufletească*” sau de substituie a valorilor cu pseudovalorii prin care se atentează la profilul spiritual al unui popor și se produc distorsiuni în personalitatea lui de bază.^{xi}

Determinată de continua anulare a rostului său comunitar, asocializarea clasei țărănești devine echivalentă cu moartea socială.

Desigur această perspectivă pare la prima vedere deosebit de sumbră. S-ar putea crede că termenul de “*moarte socială*” este excesiv și invalidat de o realitate ușor vizibilă în care țăranul este refigurată în chip dinamic. Iată de ce este nimerit a aminti cuvintele lui Mircea Eliade: “*se confundă prea des moartea cu cadavrul*” și să explicăm că, în viziunea noastră, “*moartea socială*” a clasei țărănești este de fapt mutarea

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE,
REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

sa într-o altă realitate decât cea care participă în mod fundamental la definirea culturală a unei națiuni, fapt ce a condus în ultimele decenii la înlocuirea cutumelor vitaliste cu o tristă, dacă nu chiar tragică filosofie contemporană a supraviețuirii care a destinat faptelor de cultură zona întunecată a derizoriului.^{xii}

Se acumulează paradoxuri: sub semnul exacerbării valorilor economice, materiale, continuă “*laicizarea*” culturii sătești, deși se înregistrează o creștere a participării formale la actele de cult, rolul culturii populare tradiționale în reglarea vieții comunității scade dar are loc o adevărată “*explozie*” de forme artistice cu trăsături realiste, vizuale, amuzante, interesante, erotice, satirice, sincretice (populare și savante), eclecticice (sinteze nereușite între folcloric și savant), la modă, tehnic remarcabile, impresionist empirice, comerciale, profesionale, etc.

Noile realități din etno-folclorice, de proveniențe foarte diverse, cu o existență (circulație, răspândire, popularitate) extrem de vie nu mai corespund vechilor criterii de validare drept “*folclor*”. În tentativa de a le diferenția de acesta, s-au impus termeni precum “*fakelore*” (cu sensul de “*făcătură*”, “*fals*”), “*pseudo-folclor*”, “*revivalism*” (forme reînviolate, readuse artificial la viață), “*folclorisme*” (forme inventate de folcloriști) și mai ales termenul de kitsch^{xiii}.

Kitschul este de fapt o artă ieftină creată dintr-un gest subcultural complice cu nonvaloarea. Kitschul, dovedind uneori chiar vulgaritate, are desigur și consumatorii lui, amatori de naivitate idilică, în lipsă de cultură tradițională. În mod plastic, creatorul de artă iugoslav Alexa Celebanovic afirma: “*N-aș zică că*

kitschul se naște dintr-o nevoie a omului. Creindu-și cale liberă către spirite inculte și ingenuie care nu sunt capabile de o alegere matură în numele unei exigențe culturale adevărate, kitschul pătrunde în suflet ca infecția unui organism incapabil de rezistență”.

Este cazul însă să amintim și o părere care vine în contradicție cu ceea ce se afirmă în mod frecvent. Așa de exemplu, sociologul american Edward Benjamin Shils în studiul său *“Mass Society and Its Culture”* nu reține numai valențele negative. Plecând de la faptul că *“se obișnuiește să se ridicularizeze kitschul și el este într-adevar ridicul”*, este de părere că *“Totuși el reprezintă expresia unei forme de sensibilitate estetică. Este adevărat că această formă de sensibilitate estetică este mai puțin controlabilă, mai grosolană și mai deformată, dar faptul că ea este întâlnită frecvent e greu de pus la îndoială”*. De altfel, însăși dezvoltarea kitschului și cererea care a generat industria producătoare de kitsch folcloric sunt privite ca indicii indiscutabile al unei *“primitive deșteptări estetice la mulțimi care înainte acceptau ceea ce ajungea până la ele de sus rămânând străine universului de activitate estetică”*.

Dacă acceptăm acest punct de vedere, atunci explozia de producții kitsch atestă faptul că ne aflăm într-un moment evolutiv de tranziție, în care cultura populară iese din canoanele ei aducând noi teme, înnoiri în mijloacele de exprimare și concepție.

Și totuși, misterul perenității în ființa etnică și istorică așezată în chivotul *“eternității născute la sat”* de care vorbea L.Bloga consta în aceea că țărănul român înfrunta moartea producând folclor, descoperind în orice

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE,
REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

utilitate, în orice unealtă, sâmburele frumosului artistic. Este momentul să reamintim că, referindu-se la viitorul artei populare, Tancred Bănățeanul spunea: *“Arta populară în accepțiunea ei clasică de fenomen pantomimic al tuturor valorilor artistice ale culturii populare este sortită dispariției. Va rămâne însă veșnic talentul creator, dragostea de frumos, creația populară cu caractere specifice etnice profund ancorate în tradițiile și realitățile culturale”*.

Demn de semnalat este și faptul că, după opinia lui C.Groșorean, transformările petrecute în domeniul industriei casnice și al obiceiurilor –laturi oarecum mai intens legate de *“civilizație”* – *“poate n-ar fi dăunatoare dacă simțul artistic al țaranului nostru, înnăscut în el și acumulat în subconștientul său prin tradiții milenare și-ar afla un alt domeniu de exteriorizare deoarece din punct de vedere cultural este indiferent că talentul său artistic, sentimentul pentru frumos, se manifestă în îmbrăcămintea sa, în obiectele de înfrumusețare a interiorului său ori în alte discipline. Dacă potențialul psihic al țaranului nostru există și nu s-a epuizat, dacă talentul firesc al țaranului nostru nu și-a pierdut forța dinamică, chiar îndreptându-i-se rațiunea spre util, totuși trebuie să se manifeste”*^{xiv}.

Pentru că doar istoria este cea care poate furniza fapte apte să fie așezate în diverse sisteme valorice, atât timp cât,

a) ținând cont de seriile succesive de procese interne care au avut loc în cadrul culturii populare, trebuie să dăm dreptate celor care afirmă că folclorul autentic se află depozitat în biblioteci, filmoteci și muzee;

b) datele de cercetare demonstrează că săteanul nu are nici o intenție clară de a transmite prin moștenire și valori ale culturii și civilizației rechemate din istorie,

dacă nu-l ajutăm pe țăran să iasă din această transă a derizoriului, nu vom reuși să ținem în viață personalitatea istorică și estetică a satului românesc.

Pe de altă parte, a organiza și a dirija în continuare viața culturală a unei localități pornind aproape exclusiv de la scopuri generale și rămânând la ele reprezintă o trădare a acestora și în activitatea practică, o organizare de abstracții sau o dirijare de iluzii deoarece proiectele de “*manipulare*” a culturilor dincolo de spectaculosul lor, rămân simple scheme perfect logice dar fără puțința practică de a anula libertatea istoriei de a le ocoli.

Cu atât mai mult reconstrucția unei viziuni sociologice este necesară pentru intelectualii de diferite specialități implicați în viața politico-socială și culturală, pentru sporirea capacității lor personale de înțelegere a fenomenelor sociale obiective și a diferitelor tipuri “*românești*” de inventivitate și creație socială, în spiritul unui patriotism aplicat, strâns legat de rezolvarea unor probleme economice, sociale, culturale actuale.

Într-o societate în tranziție în care marea majoritate a explicațiilor este pe mentalități: “*c-așa-i românul*”^{xv}, modelul de cercetare și acțiune al ISBC, regândit în contemporaneitate, alături de educația sociologică prin campanii monografice -și nu numai- poate fi valabil și actual pentru cercetarea și acțiunea noastră socioculturală.

**ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE,
REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE**

Nu e vorba de nostalgie, ci de forța stimulatorie a tradiției. Iată de ce nu ne putem despărți de ea negând-o, ci depășind-o, adică luând-o cu noi. Ca să mergem cât mai sigur înainte, trebuie să privim, din când în când, înapoi.

NOTE:

i N.Radu, C.Furtună, G.Jelea Vancea, C.Balan, în lucrarea *Prefaceri socio umane in România secolului XX* (1996, București, Editura Fundației “România de mâine”) identifică diferite tipuri de hibrizi culturali: a) hibrizii inițiali sau primari, b) primele forme de preluare organică timpurie, c) forme mai avansate de preluare organică timpurie a influențelor, c) hibrizii culturali reușiți și d) hibrizii culturali eșuați, precizând că toate formele de hibridare există în prezent și au coexistat și în alte epoci istorice în aceeași localitate sau în localități diferite în funcție de momentul intrării lor în circuitul modernității.(p 245-249)

ii Titlu propus de Dimitrie Gusti pentru lucrarea realizată în urma campaniei monografice din 1942 (cf .scrisorii adresate de D.Gusti lui C.Grofșorean, mss Muzeu județean Reșița)

iii Balan C, 2001. *Naidăș.1942,1982,1996*. Reluarea monografiei Institutului Social Banat Crișana.Reșița, Ed.Timpul

iv Observația se făcea în revista *Criterion* în 1934 (Stahl HH, 1983. *Eseuri critice despre cultura populară*, București, Ed.Minerva. p.420)

v Negru, I.1942. *După 10 ani de activitate*, în RISBC, Număr jubiliar,mai-aug., p.298.

vi Radu N,Furtună C, Balan C, *Op.cit.* p.91-94

vii Sentimentul de proprietate este echivalentul imaginii satisfăcătoare a individului în raport cu propriile sale aspirații. În context socializat, sentimentul de proprietate presupune atingerea pragului de

ORIZONTURILE CULTURII POPULARE ÎNTRE DISPARIȚIE, DISOLUȚIE,
REFORMĂ ȘI REVOLUȚIE

maximă calitate a produsului obținut prin intermediul proprietății deținute și implicit realizarea etajului de stabilitate al personalității și a reprezentării ei adecvate pe scala de valori a comunității

viii “*Motivațiile comunitare ale destinelor și obiceiurilor au fost neantizate iar calendarele existențiale își pierd substanța fiind vag conservate prin mimeză. Memoria simbolistică, depozit al întregii magii spirituale a vieții rurale, se atenuază făcând loc unui pragmatism al supraviețuirii.*” (Antonescu C, 1995, **Motivațiile sociale ale distorsiunilor în arhitectura țărănească**, în *Sinteze*, Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, 1995, p.7)

ix Tumulul, prin definiția lui de dicționar, semnifică atât un anumit tip social de organizare a relicvelor cât și atenția funciară de a conserva o imagine a vieții întrezărite în manifestările sale elocvente și mai ales opulente. (Antonescu C, 1996, **Sate tumulare**, în *Sinteze*, Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, p.1)

x Mihăilescu V, 1996, **Două sate în tranziție. Tipuri strategice dominante în lumea rurală**, în *Revista de cercetări sociale*, nr. 3 /1996, p.3.

xi Drăghicescu D, 1996, **Din psihologia poporului român**, București, Ed.Albatros, p.2

xii Tot Mircea Eliade da corp acestei idei spunând: “*de cealaltă moarte vorbesc eu, de trecerea totală și vie în neant*” (Eliade M, 1934, **Oceanografie**, Cultura poporului).

xiii Cuvântul, des folosit și în limba română, poate fi explicat prin englezescul **sketch** care înseamnă *schiță, improvizatie*.

xiv Grofșorean C.1942, **Monografia comunei Naidăș.Raport general**, mss Muzeu Județean -Reșița

xv Din nou “*se generalizează fără temei trăsături care nu se potrivesc poporului întreg*” și mai ales, “*se fac o serie de caracterizări lipsite de orice dovezi*”- sentință pe care o punea D.Gusti acum o jumătate de veac unor autori în replică cu care își definește paradigma “*științei națiunii*” (cf. *Sociologia militans*, Ed Fundația Regelui Mihai I, București, 1946, p 187)